

Лекція з дисципліни «Основи правознавства» / «Правознавство»

На тему: «Основи господарського права»

План:

1. Основні засади здійснення господарської діяльності в Україні. Суб'єкти господарювання.
2. Поняття, суб'єкти підприємництва.
3. Господарські зобов'язання: поняття, підстави виникнення, порядок виконання.
4. Поняття та особливості господарсько-правової відповідальності.

1. Господарське право - це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері управління економікою, виробництвом та реалізацією продукції, виконання робіт і надання послуг з метою отримання прибутків. Основними методами господарського права є метод автономних рішень, метод владних приписів, метод рекомендацій.

Відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

З втратою чинності Господарського кодексу України у 2025 році – розпочався новий етап розвитку господарських правовідносин, оскільки інші нормативно правові акти відтепер повинні зазнати змін, достатніх для заповнення прогалин у правовому регулюванні.

Учасниками цивільних відносин - згідно з нормами цивільного права (ст. 2 ЦК України) є фізичні та юридичні особи, держава, територіальні громади, а також іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

До основних суб'єктів господарювання слід віднести:

- підприємства всіх форм власності, державні та комунальні унітарні підприємства, господарські товариства, підприємства колективної власності, приватні та їх структурні підрозділи;

- об'єднання підприємств (асоціації, трести, синдикати, концерни, корпорації, конгломерати та ін.);
- органи державної влади і управління з управління економікою;
- фінансово-кредитні установи (Національний банк, комерційні банки, ощадний банк);
- посередницькі організації (біржі, брокерські контори, аудиторські компанії);
- фізичні особи - підприємці, які здійснюють господарську діяльність без створення підприємства.

Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки у галузях (видах діяльності), в яких забороняється підприємництво.

2. Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність, спрямована на отримання прибутку.

Основні принципи підприємницької діяльності:

- Вільний вибір видів діяльності та самостійне формування програми дій
- Вільне залучення ресурсів, найм працівників та встановлення цін згідно із законом
- Комерційний розрахунок та власний ризик
- Вільне розпорядження прибутком після сплати податків.

Щодо суб'єктів підприємництва, то слід зазначити що підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом.

Суб'єктами господарювання є:

- господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці;
- філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності.

3. На підставі ст. 509 ЦК України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Підстави виникнення господарських зобов'язань передбачені в ст. 11 ЦК України:

- 1) договори та інші правочини;
- 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності;
- 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі;
- 4) інші юридичні факти.

Як зазначається в ч.1 ст. 526 ЦК України - зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

На підставі ч.1 ст. 527 ЦК України боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок, а кредитор - прийняти виконання особисто, якщо інше не встановлено договором або законом, не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.

Окрім цього, ч.1 ст. 528 ЦК України дозволяє наступний порядок виконання зобов'язання - виконання обов'язку може бути покладено боржником на іншу особу, якщо з умов договору, вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства або суті зобов'язання не впливає обов'язок

боржника виконати зобов'язання особисто. У цьому разі кредитор зобов'язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника іншою особою.

Окремо також стаття 531 ЦК України дозволяє дострокове виконання зобов'язання - *боржник має право виконати свій обов'язок достроково, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.*

4. На підставі ст. 610 ЦК України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Стосовно правових наслідків порушення виконання зобов'язання, стаття 611 ЦК України передбачає наступні наслідки:

1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору;

2) зміна умов зобов'язання;

3) сплата неустойки;

4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

Важливим аспектом притягнення до відповідальності сторони, що порушила зобов'язання - є доведеність вини, адже в ч.1 ст. 614 ЦК України наголошується - *особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання.*